

III RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 153 (6).**

1928.

III Riigikogu koosolek 4. mail 1928
kell 17.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, välisminister **H. Rebane**, rahaminister **A. Teetsov**, põllutöominister **O. Köster**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**, haridusminister **A. Mõttus**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, kohtuminister **T. Kalbus**.

Päevakord:

1. Koolinõunikkude tasude seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
2. Koolimajade ehitusfondi seadus — III lugemisel.
3. Rapla-Pae tee ehitamiseks maa sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.
4. Metsaseaduse § 793. muutmise seadus — III lugemisel.
5. Põllumajandusliikkude kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetuslaenu fondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
6. Eesõigustatud merevõlgade ja merehüpeteekide kohta käivate määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.
7. Sõjaoludes teadmata kadunute surnu-
tunnustamise tähtaja lühendamise seadus — III lugemisel.
8. Tempelmaksu seadus — II lugemisel.
9. Maanteede seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**,
vahepeal esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.20 min.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **R. Penno**:
Avan Riigikogu koosoleku.
Päevakorda võetakse nähtava enamusega rkl. Sternfeldt'i (krst) ettepanekul 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised.

2. Teadaandmine komisjoni antud seaduseelnõu kohta.

Sekretär **J. Piiskar**:
Riigikogu juhatusel poolt on antud laevasõidu ameti likvideerimise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Nähtava enamusega valitakse rahaasjanduse komisjoni rkl. Leesment (krst) (Riigikogust tagasiastunud rkl. Akel'i asemele).

Juhataja **R. Penno**: Rahaasjanduse komisjoni aruandja puudumisel jääb vahele koolinõunikkude tasude seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Koolimajade ehitusfondi seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst protokoll nr. 152 (5), veerg 65—67.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Liigand**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

5. Rapla-Pae tee ehitamiseks maa sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst protokoll nr. 152 (5), veerg 67—68.)

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

6. Metsaseaduse § 793. muutmise seadus — III lugemisel.

(Tekst III Rk. 6. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Laur**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel.

Juhataja **R. Penno**: Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Loosalu puudumisel jääb vahele põllumajandusliikkude kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetuslaenu fondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

7. Eesõigustatud merevõlgade ja merehü-poteekide kohta käivate määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 6. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Tammann.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

(Koosolekut hakkab juhutama esimees **K. Einbund.**)

Tariifi nr. nr. 43 ja 44 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tariifi nr. 45.)

Aruandja **V. Hasselblatt:** Tariifi nr. 45. p. B tuleb kustutada sõna „vekslite“. See on redaktsiooniline parandus.

Juhataja **K. Einbund:** Panen hääletamisele tariifi nr. 45. ühes aruandja redaktsioonilise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tariifi nr. 45 ühes parandusega vastu võetud.

8. Sõjaoludes teadmata kadunute surnukstunnustamise tähtaja lühendamise seadus — III lugemisel. (Vaata tekst protokoll nr. 152(5), veerg 68—69.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel.

Tariifi nr. 46 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tariifi nr. 47.)

Rahaminister **A. Teetsov:** Teen ettepaneku, tariifi nr. 47 täiendada erilõikega: „Töövõtte lepingud välismaalt saadud töövõtete üle kuuluvad tempelmaksustamisele poolel määral, kui need lepingud välismaal tempelmaksustamisele kuuluvad ja seal seaduslikult tempelmakstud“.

Aruandja **V. Hasselblatt:** Tempelmaksu erikomisjon ühineb selle parandusega.

9. Põllumajanduslike kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetustalaenu fondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 6. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

Juhataja **K. Einbund:** Panen tariifi nr. 47 ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tariifi nr. 47 vastu võetud.

Tariifi nr. nr. 48—50 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tariifi nr. 51.)

Rahaminister **A. Teetsov:** Teen ettepaneku, tariifi nr. 51. p. B all ettenähtud laeva rendilepingute tempelmaksumäära „0,1% veo tasust“ asetada „1 kroon iga lepingu pealt“.

Aruandja **V. Hasselblatt** (lõpusõna): Komisjonis läksid selle paragrahvi kohta arvamised lahku. Enamusega otsustati siiski seda maksu võtta, kuigi tuldi vastu mõnele laevaomanikule, aga protsentuaalsest maksust üle minna liht tempelmaksu peale ei pidanud komisjon võimalikuks.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Tempelmaksu seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 6. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

Tempelmaksu seaduse komisjoni aruandja **V. Hasselblatt.** **V. Hasselblatt** (sks) (fakt. märk.): Kui ma eile tegin ettepaneku, ostumüügilepingute tempelmaksu alandada 2% pealt

1% peale, siis ma seletasin, et Vene ajal võeti 1% ja meil tuleb sellega kokkukõlastada ja praegu 1% võtta. See seletus oli ekslik, Vene ajal võeti 1/2%.

Tariifi nr. 51 tuleb hääletamisele ühes vastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Tariifi nr. 51 on ühes parandusega nähtava enamusega vastu võetud.

(Tariifi nr. 52.)

Aruandja **V. Hasselblatt**: Teen aruandjana ettepaneku, tariifi nr. 52 erand 7. täiendada enne sõna „ja“ sõnadega: „transfertidel, vekslitel, tshekkidel, maksukäskudel“.

Erandeid on ülepea olemas 11 ja seitsmes erand käib nõnda: „Volitused, mis on tehtud pealkirjadena saatekirjadel, arvetel (faktuuriidel) ja maksukäskude taloonidel, saatekirjade duplikaatidel ja konossementidel“. Siia tuleb veel juurde lisada „transfertidel, vekslitel, tshekkidel, maksukäskudel“.

Juhataja **K. Einbund**: Viimane ettepanek on tehtud aruandja poolt ja ei tule eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tariifi nr. 52 ühes parandusega vastu võetud.

(Tariifi nr. 53.)

Rahaminister **A. Teetsov**: Teen ettepaneku, tariifi nr. 53. p. A täiendada pärast sõna „käskvekslid“ sõnadega „aktsepteeritud välismaa käskvekslid“ ja tariifi nr. 53. p. H erand täiendada: „või mis on kindlustatud jooksva arvel oleva summaga või kontokorrent arve järgi avatud ja kindlustatud krediidiga“.

Aruandja **V. Hasselblatt** (lõpusõna): Komisjoni nimel võin ühineda härra rahaministri ettepanekuga. Ühtlasi teen tariifi nr. 53 kohta järgmised redaktsioonilised parandused: 1) G. aa) kustutada sõnad „või iga sissekirjutuse“; 2) G. b) täiendada pärast sõna „arve“ sõnadega „ehk kontokorrent arve või korrespondent arve“; 3) J täiendada pärast sõnu „hoiuse summade arvest“ sõnadega „korrespondent arvest“.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tariifi nr. 53 vastu võetud ühes aruandja redaktsiooniliste ja rahaministri parandustega.

Tariifi nr. nr. 54 ja 55 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tariifi nr. 56.)

Rahaminister **A. Teetsov**: Teen ettepaneku: „Tariifi nr. 56 p. E all ettenähtud tempelmaks määr „1%“ ühes sõnadega: „väärtpaberi nimelisest (nominaal) hinnast,

mille lisana kupongileht välja antakse“ kustutada ja selle asemele võtta:

50 senti, iga kupongilehe pealt, kui väärtpaberi nimeline hind ei ole üle 100 krooni,

1 kroon, iga kupongilehe pealt, kui väärtpaberi nimeline hind on üle 100 kr.—500 kr.,

2 krooni, iga kupongilehe pealt, kui väärtpaberi nimeline hind on üle 500 krooni“.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Tammann'ilt on ettepanek, tariifi nr. 56. B asemele võtta uus punkt: „B. Kooperatiivühingute ja nende liitude osamaksutähed — 5 senti iga dokumendi pealt.

Kui osamaksu vastuvõtmist tõendatakse raamatukestes, siis tasutakse tempelmaks igakordsel summade vastuvõtmisel 5 senti suuruses.“

Senine B võtta C alla, senine C võtta D alla, senine D võtta E alla ja senine E võtta G alla.

R. Penno (as): Ma toetan rkl. Tammann'i ettepanekut. Pean tähendama, et see kuuluks õieti tariifi nr. 40. p. D alla. Kuna aga sel puhul parandust ei tehtud, siis tuleks vastavalt III lugemisel tariifi nr. 40. see osa välja jätta. Sisuliselt on olukord nii, et praegu kooperatiividel ja seltsidel tuleb maksta osamaksu kviitungi pealt 1 mark. Kui tempelmaksu võtta, nagu tariifi nr. 40-as näidatud, siis läheb see märksa suuremaks ning ühistegeliste asutuste teeks see raskusi. 5 senti on viiekordne praegune määr. Praegusest määrast oleks küllalt tempelmaksustamiseks osamaksu kviitungite pealt.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahvasaadikud! Mina sisuliselt ei vaidle härra Tammann'i ettepaneku vastu, vaid pooldan seda ettepanekut, kuid arvan, et praegusel korral puudub Riigikogul võimalus seda ettepanekut nr. 56 all vastu võtta puht vormilistel põhjustel. Siin on tegemist väärtpaberitega ja ettepanek sisuliselt siia ei kuulu. Härra Penno arvas, et see parandus oleks pidanud varem tehtama ühe teise paragrahvi juures ja loodab seda parandust III lugemisel asetada õigele kohale. Minu arvates on sarnane talitusviis soovimatu ja lubamatu. See looks pretsedendi, mis avaks edaspidi ka teiste seaduste arutamisel võimalused seaduse lõppu mõnda paragrahvi üles võtta, mis eelmistega kokkukõlas pole ja koguni eelmised tühistab. Iga parandus tuleb teha õigel ajal ja õiges kohas.

Minu arvates oleks siin kõige lihtsam tee seda muudatust erinoveelliga läbi viia, mis võib sündida õige lühikese aja jooksul.

Aruandja **V. Hasselblatt** (lõpusõna): Mis puutub rahaministri ettepanekusse, siis ei saa ma sellega komisjoni nimel ühineda.

Härra Tammann'i ettepanek, mis käsitab seltside osakapitali makstamise küsimust, on lahendatud tariifi nr. 40., kusjuures maksu alla käivad sarnaste liitude osakapitalid, mis ulatuvad üle $\frac{1}{2}$ miljoni marga, kui aga liidu osakapital on väiksem sellest, siis maksu ei võeta. Ja kui osamaksu vastuvõtmiseks on raamatud sisse seatud, siis sünnib see raamatute järgi. Sealjuures aga on maksuvabad tuletõrje seltsid, Punane Rist, kirik j.n.e.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tuleb rahaministri ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Tammann'i ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on 21 häält, vastu — 15, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb tariifi nr. 56. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tariifi nr. 56 ühes parandustega vastu võetud.

11. Maanteede Omavalitsuse komisjoni aruandja J. Sikkar: Maanteede seadus — I lugemisel. Maanteede seadus on esitatud Vabariigi Valitsuselt Riigikogule 30. märtsil 1927, mis 26. aprillil samal aastal omavalitsuse komisjonis arutamisele tuli. Käesolev maanteede seadus on põhjaneva tähtsusega ja sellega on seletatav ka tema pikk arenemise iga. Juba Asutavas Kogus arutati maanteede seaduseelnõu ja II Riigikogus jõuti isegi nii kaugele, et omavalitsuse komisjon esitas selle Riigikogule vastuvõtmiseks, kus see aga tagasi lükati.

Käesolevat maanteede seadust on omavalitsuse komisjon arutanud ümmarguselt üks aasta. Omavalitsuse komisjonil on tulnud kõigepealt laiendada maanteede seaduse ulatust, sest valitsuse poolt esitatud maanteede seaduseelnõu järgi ei kuulunud õieti kõik meie maanteed selle elnõu alla, vaid kuulusid ainult niiõelda avalikud teed, kuna erateed olid üldse välja jäetud, ning peale selle veel meil tarvitusel olevad talveteed ja jalgteed. Komisjon leidis, et käesolev seaduseelnõu peaks igatahes tabama kõiki maanteid ja sellepärast täiendas vastavat seaduseelnõu eeskätt erateede osaga, kuna erateede korraldamine praeguse korra järgi peaaegu täiesti võimatu oli, mille tagajärjel on meil tekkinud palju kohtuprotsesse. Samuti pidas komisjon tarvilikuks talve- ja jalgteede korralda-

mist, mis meil üldiselt tarvitusel, ja kui need seadusest välja jääksid, siis jääksid nad üldiselt korraldamata.

Peavaidlused keerlesid komisjonis peaaesjalikult naturaalkohustuste kaotamise ümber. Valitsuse seaduseelnõus oli ette nähtud, et naturaalkohustus kaoks ära ainult esimese klassi teede pealt, mis sünniks nelja aasta jooksul seaduse maksmahakkamisest arvates, kuna see teise klassi teede kohta oleks maksuma jäänud. Komisjon leidis, et naturaalkohustus ei ole üldse õiglane maapidajale, ta on vana orjaaja jätis ja tema kaudu üldse ei või loota, et meie maanteed korda seatakse, arvesse võttes seda, et liikumine iga päevaga suureneb ja ka liikumisabinõud teised, kui nad seni on olnud. Ei suuda ikkagi talumees ainult labidaga teed korda seada, kui nendel teedel on liikumas sadasid puudasid vedavad veoautod. Sellepärast võeti seadusesse, et naturaalkohustus peab kaduma kõigi klasside teedel. Et naturaalkohustuse kaotamine seotud suurte rahaliste kuludega, siis tekkisid komisjonis selle juures elavad vaidlused selle üle, kui ruttu suudab riigikassa naturaalkohustust oma kanda võtta. Komisjoni enamus pidas otstarbekohaseks, et ei või seadusesse võtta kindlat tähtaega, millal naturaalkohustus peaks kaotatud olema, sest õieti ei ole täpseid kalkulatsioone, mille järgi võiks öelda, kui palju see naturaalkohustus maksuma läheb, ja raske on ette ära määrata, kas riigikassa seda kanda suudab. Siiski pidas komisjon tarvilikuks, et naturaalkohustuse kaotamine ainult paberile ei jääks, vaid seadusse võtta summad, mis riigikassa vähemalt esimestel aastatel peab kandma teede korrashoiuks ja naturaalkohustuse kaotamiseks.

(Kooolekut hakkab juhutama abiesimees **R. Penno**.)

Komisjon võttis seadusesse maanteede olukorra tõstmiseks, uute teede ehitamiseks, kunstteede, sildade, truupide, teenäitajate ja kilomeetripistide korrashoiuks ning riigimetsade teekohustuse täitmiseks iga aasta vähemalt 2.500.000 krooni ja peale selle teede korrashoiu naturaalkohustuse kaotamiseks esimesel aastal käesoleva seaduse maksmahakkamisest arvates 500.000 krooni, teisel aastal 1.000.000 krooni j.n.e., tähendab — juurde lisades iga aasta 500.000 krooni. See teeks kokku viie aasta pärast 2.500.000 krooni. Siia juurde lisades 2.500.000 krooni, mis on määratud riigimetsade teekohustuse täitmiseks, kunstteede korrashoiuks ja tee olukorra tõstmiseks, saame üldse 5.000.000 krooni maanteede olukorra parandamiseks. Sellest peale täiendataks seda sum-

mat kuni naturaalkohustuse kaotamiseni ja maanteede kordaseadmiseni riigikassa toetustega riigi kandejõu kohaselt ja eriseaduste alusel teedekapitali heaks sissetulevate mak- sudega.

Komisjonis märgiti ära ka naturaalkohus- tuse kaotamise järjekord. Kõigepealt peaks see algama esimese klassi teedest, selle järele tuleb naturaalkohustuse kaotamine teise klassi teedel ja kõige lõpuks teiste klasside teedel. Tekkis veel palju vaidlusi isikumaksu juures. Seadu- ses oli ette nähtud, et nende kulude katmiseks võimaldatakse võtta isikumaksu neilt, kes tege- likult teede tegemisest osa ei võta. Sellejuures räägiti palju poolt ja vastu, kuid lõpuks läk- sid hääletamisel hääled pooleks ja võeti vas- tav paragrahv variandina sisse, kus oli ette nähtud isikumaks.

Maanteede seaduses tehti peaaegu poolte paragrahvide juures muudatusi, tähtsama võik- sin nimetada maa võõrandamise kohta. Valit- suse eelnõus oli ette nähtud, et riigimaad võõ- randatakse tasuta. Komisjon leidis aga, et riigimaad võib ainult siis tasuta võõrandada, kui see maa on riigi valdamisel. Kui aga maa on välja antud põlise pidamise alusel, siis tuleks tasu maksta põlise pidamise alusel valdajale, sest sisuliselt on viimane peaaegu nagu omanik. (J. Vain, stp: Kas ta riigile ära mak- sab? Ise ostab 60 aastaga, riigilt saab 1 aastaga.)

Peale seda muudeti veel valitsuse eelnõus ettenähtud teede korrashoiu organisatsiooni konstrueerimist. Valitsuse eelnõus oli ette nähtud, et tehnilise organisatsiooni koosseisu ja peajõu kinnitab ametisse teedeminister. Kuna komisjon leidis, et see oleks omavalitsuse õiguste piiramine, ja et paljudes kohtades omavalitsuste poolt loodud organisatsioonid on palju odavamad, kui keskvalitsuse poolt ette määratud, sellepärast jäeti omavalitsuse hoolde koosseisu määramine.

Need oleksid tähtsamad muudatused, mis tehtud käesolevas seaduseelnõus. Ma teen ettepaneku omavalitsuse komisjoni nimel, käes- olev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Kui endisel ajal maanteedel oli suur tähtsus, siis praegusel ajal, selle peale vaata- mata, et on tekkinud uued liikumisvõimalu- sed, on tekkinud raudteed ja õhuliinid, ei ole maanteed kaotanud oma tähtsust, vaid vastu- pidi, see on isegi tõusnud. Tõusnud nimelt sellepärast, et viimasel ajal on tekkinud nii- sugused liikumisvahendid, mida võib oma kandejõu ja kiiruse poolest võrrelda raudtee- rongidega. Ma mõtlen nimelt autosid, mis

võivad kiirelt liikuda ja suuri koormaid edasi viia.

Nende uute liikumisvahendite tagajärjel on tekkinud tarvidus maanteede tegemise küsimust revideerida, mis isegi akuutseks on saanud. Endine teedetegemise viis, mis oli aeglase liikumise tarvis, ei vasta enam uutele liikumisvahenditele, ja sellepärast tõusis küsi- mus: kas endisel viisil teid edasi teha teo- orjuse näol, või peab katsuma leida uusi tee- tegemise viise? Inimesed, kes endisel viisil teid teinud, on jõudnud otsusele, et endine teetegemise viis juba puhttehniliselt ei või- malda korraldada maanteid praegustele lii- kumisnõuetele vastavalt.

Kui vaadata käesolevat seaduseelnõu, kus põhimõte on läbi viidud, et teedetegemise teoorjus peab kaduma, siis peab tõesti rõõ- mustama, et Riigikogu niikaugele on jõudnud, et ta niisugust põhjapanevat ja põhimõttelist seadust nüüd võib arutada, ning põllumeeste rühm tervitab niisuguse seaduse päevakorrale ilmumist.

Teiselt poolt ei saa tähele panemata jätta, et sellel seadusel siiski omad puudused on, ja need puudused on mõnes kohas isegi kau- nis suured. Nende puuduste kallal on palju vaieldud komisjonis, nagu aruandja tähendas, sellejuures on põllumeeste poolt pea iga para- grahvi juurde omad muudatus- ja parandus- ettepanekud tehtud. Mõned neist on vastu võetud, mõned mitte. On niisuguseid paran- dusi, millel õieti olulist tähtsust ei ole, aga on ka niisuguseid, mille puudus sügavasse lihasse lõikab, kui neid vastu ei võeta. Ma mõtlen siin § 16., nimelt selles ettenähtud teoorjuse, naturaalkohustuse kaotamist, kus aga täht- ajad on välja jäetud. Teie küsite: mis tähtsus sellel on? Tal on kõigepealt suur psühholoo- giline tähtsus. Kui koorem on raske, siis kandja trööstib end sellega, et tal niipalju verste ja niipalju tunde veel seda on kanda, ja siis on vaeval lõpp. Kui ta seda teab, siis on ka koorem tal kergem kanda. Kui ta aga ei tea ja ta lõppu ei näe, siis nõrkeb ta selle all. Ja juba 100 aastat tagasi, kui orjapõlv Eestis kaotati, siis need, kes selle kaotasid, neil oli see psühholoogiline tähtsus arusaadav, ja nad panid seadusesse sisse, et see orjapõlv peab ka- duma viie aasta jooksul. Iga aasta vabastati teatud hulk inimesi. Ja see oli arusaadav, sest nii suurt reformi ei saanud korraga läbi viia. Aga oli tarvis ära märkida, missuguse aja jook- sul seda tehakse.

Kui vaatame käesolevat seadust, siis näeme, et siin on ette nähtud küll põhimõte, et natu- raalkohustus tuleb järk-järgulisele kaota- misele. See on õige põhimõte, sest nii suurt reformi ei saa ühe hoobiga läbi viia. Aga kah-

juks ei ole see tarkus, mis neil mõisnikkudel omal ajal oli, kes ka kindlad tähtjad määrasid, meie inimestele südamesse imbunud ja nad ei ole kindlaid tähtaegu seadusesse üles võtnud. Aga ma arvan, et kui see vaade, et naturaalkohustus peab kaduma, on läbi löönud, siis ma arvan, et ligemal ajal peab läbi lööma ka põhimõte, et see naturaalkohustus peab kadunud olema teatud kindla aja jooksul, ja et see aeg peab seaduses fikseeritud olema. Et seda seaduses pole tehtud, see on üks suur puudus.

Teiste väiksemate puuduste juures ma praegu I lugemisel peatuda ei taha. Meie rühm hääletab selle seaduse esimesel lugemisel vastuvõtmise poolt, kuid selle reservatsiooniga, et ta jätab omale õiguse teha teisel lugemisel parandusi, ja eriti just § 16. juures sellesama paranduse, mis komisjonis juba on tehtud.

A. Vomm (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus esitas maanteede seaduse pärast seda, kui II Riigikogu tagasi lükkas seaduseelnõu, mis omavalitsuse komisjoni poolt oli läbi töötatud. Valitsus esitas seaduseelnõu samade põhimõtete ja peaaegu samas redaktsioonis, kui oli see seadus, mis II Riigikogu tagasi lükkas. Ka summade kohta, mis maanteede korrashoiuks ja naturaalkohustuste kaotamiseks läheb, ei olnud suuremas osas lahkuminekuid. Nüüd I lugemise puhul pean oma kohuseks ära märkida, et käesolev eelnõu, mis omavalitsuse komisjoni poolt Riigikogule vastuvõtmiseks ette pandud, on palju laiaulatuslikum. Summad on märksa suuremad ja summade suurendamised on kõik vastu võetud vastu Vabariigi Valitsuse tahtmist. Vabariigi Valitsuse esindaja on komisjonis neile suurendustele vastu vaieldud. Nende juures lühidalt peatudes vaatleme nende ulatust.

Käesolevas eelnõus, mis Vabariigi Valitsuse poolt omal ajal esitati, oli ette nähtud esimese klassi teedel naturaalkohustuste kaotamine, ja teiseks suuremaks muudatuseks oli riigimetsade peale ettenähtud summad. Riigimetsad seni teid ei teinud, vaid andsid tasuta materjali. Kuna aga Riigikohtu seletuse järgi riigimetsad peaksid kandma kohustusi teede heaks, tähendab teid tegema, siis on valitsus sunnitud olnud ka vastavaid summasid ette nägema. Seni on Vabariigi Valitsuse poolt antud toetust riigi eelarve korras maanteede korrashoiuks 130 miljoni marga suuruses aastas. Nüüd aga, valitsuse poolt esitatud projekti järgi, kus esimese klassi teedel naturaalkohustuste kaotamine ette nähtud ja riigimetsade teede korrashoid riigikassa kanda jääb, suureneb teede korrashoiuks minev summa 338 miljoni 730 tuhande marga peale.

Omavalitsuse komisjonis tehti paremalt poolt ettepanek, seda summat suurendada, ja selle ettepaneku tagajärjel on need summad suurenenud § 21. juures. Suurendus on tulnud sellest, et ka II klassi teedel võeti sisse naturaalkohustuste kaotamine 4 aasta jooksul. Nii on need summad suurenenud valitsuse poolt ette pandud summadest. Enne oli 130 miljonit maanteede olukorra tõstmiseks, nüüd 250 miljonit. See oleks harilik summa, mis peab minema ka selles ulatuses, nagu valitsuse poolt ette pandud. Edasi tuleb selle tõttu, et naturaalkohustuste kaotamine ka II klassi teedel sisse on võetud, juurde esimesel aastal 50 miljonit, teisel — 100 miljonit, kolmandal — 150 miljonit, neljandal — 200 miljonit, see on kokku 500 miljonit. Seega oleks suurendus omavalitsuse komisjoni poolt vastu Vabariigi Valitsuse tahtmist 620 miljonit neljal aastal. Selle juures on ilmsiks tulnud omapärane nähtus, nimelt ükski komisjon, ega ühegi seaduseelnõu puhul ei ole nõnda kergekäeliselt mõne rühma poolt sarnased suurendusettepanekud läbi surutud, kui käesoleva seaduseelnõu puhul. Valitsus on jäänud algusest lõpuni kindlale seisukohale, et ta ei saa kindlustada, mingisugust tagatist anda, et riigikassal oleks tulevikus võimalik suuremaid summasid anda, kui selles seaduseelnõus ette nähtud, mis valitsuse poolt esitatud, peale selle nähakse veel ette, et naturaalkohustus kaotatakse nelja aasta jooksul niivõrt, kui võrt uute maksudena sisse võetakse. (J. Vain, stp: Aga üks ainukene uus maks on — isikumaks.) Siin on ka teised sissetulekuallikad ette nähtud, nimelt § 58. Ka siin võime jällegi näidata iseloomuliku nähtuse peale, et need sissetulekud rajatakse niisugustele alustele, millistele ei tohiks rajada, nimelt niisugustele, mida veel olemas ei ole ja mille kohta ei tea öelda, kas valitsus neid esitab või mitte. Kuigi need seadused esitatakse, ei tea missugusel kujul nad vastu võetakse, kui suure summa nad teedekapitali heaks annavad. Jõuvankrite seaduse kohta võib ka seda öelda, niisama ka teiste sissetulekute kohta, mis ette näha oleksid teedekapitali heaks.

II lugemisel kustutati omavalitsuse komisjonis § 30, milles oli ette nähtud, et maavolikogul on õigus võtta maksu maavalitsuse teedekapitali heaks isikutelt, kes on muidu teede korrashoiu kohustusest vabad, aga isikumaksu alla kuuluvad. Seni on valdades inimesi, kellel ei ole maad ega varandust käes kasutada ja kes siiski teed kasutavad jalakäijana, ja selle maksu alammäär neile inimestele määrati 5 krooni. III lugemisel võeti see paragrahv uuesti sisse ja on praegu omavalitsuse komisjoni esitises Riigikogule vastuvõtmiseks ette

pandud. Meie esitasime küsimise Vabariigi Valitsuse esindajale, et antaks andmeid, kuipalju võib see paragrahv teedekapitali heaks sisetulekuid anda, kuid vastus oli sarnane, et neid andmeid valitsusel ei ole võimalik saada. Arvati siiski, et ta ei või üle 10 miljoni marga tõusta. Tähendab, kõige kehvemaid kodanikke, kes maanteede korrashoiust seni vabad olnud — ja loomulik, nendel ei ole mingisuguseid liikumise abinõusid, millega maanteid kasutada või seda lõhkuda — et neid ei saa edaspidi maanteede heaks maksustada. Teil, härrad Riigikogu liikmed, on kõigil teada, missuguse koormana on isikumaks just neile kõige kehvemalele kodanikkudele, mitte üksi neile, vaid ka teistele maaelanikkudele, näiteks keskpärasele maapidajale, olgu või asunikule, tundub isikumaks raskena ja nad ägavad selle maksukoorma all. Meie vallad on sisetuleku puuduses sunnitud minema juba nõnda kaugel, et käesoleva aasta valla eelarvetes — nagu ajakirjandusest näha ja ka üksikud tegelased kohtadel teavad — paljudes valdades on isikumaks 30 krooni, see tähendab 3000 marga peale tõusnud. Ja kujutage nüüd ette, olgu minupärast see jalainimene, päevatöeline, olgu ta väikemaapidaja või keskpärane asunik või talunik, Harju- või Läänemaa talumees, kes suuremalt osalt väikemaapidaja, 2—3-liikmelise perekonnaga, peab valla heaks 3000 marka isikumaksu maksuma, ja peale selle paneb see seadus iga pea peale maksu 5 krooni teedekapitali heaks, sellejuures tuleb veel naturaalkohustus täita ja peale selle tuleb iga kunstvõi ja suhkrunaela pealt kaudset maksu maksta. Et 620 miljoni võrra riigikassa väljaminek selle seaduse tõttu suureneb, siis muutub laiem, eriti kehvema rahvahulga seisukord täiesti väljakannatamatuks. Maksukoorem krubitakse nõndavõrt kõrgele, et ükskord tuleb ajajärk, kus kannatusekarikas on täis ja ta peab üle ajama.

Vaadake, need on põhjused, mispärast ei saa sotsialistid sellele seadusele oma õnnistust anda, eriti just sellepärast, et need suurendused on loodud meeolelu või ettekujutuse peale, hea lootuse peale, et ju siis valitsus ikka kuidagi või kuskilt summasid leiab, millistega võib kaotada I ja II klassi teede naturaalkohustust ja sellega elanikke, maanteede ääres asuvaid maapidajaid, naturaalkohustuse täitjaid naturaalkohustusest vabastada, kuna aga metsanurkades ja kaugemates kohtades asuvad elanikud, kus on suuremalt osalt III klassi teed, peavad naturaalkohustust edasi kandma. (M. Juhkam, tütar: Ei, seal tuleb ka kanda.) Vaadake, siis oleks pilt teine, ja siis võib olla suudetakse sotsialiste kaasa tõmmata sellele õndsale lootusele. Aga seda ei taheta näha ja seda ei saagi näha niisu-

guse ülesehituse puhul, kus ei rajata summade suurendamisi mingisugusele kindlale kalkulasioonile, mingisugusele reaalsele alusele. Ometi peame uskuma ka vastasrinnas olles, et Vabariigi Valitsusel on kõik andmed käes; temal on kõik aparaadid käsutada, temal on käsutada omavalitsuse asutused, kelle kaudu tema vastavad kalkulasioonid ja kokkuvõtted võib teha ja selle läbi kindlale alusele rajades näha, kuipalju tulevikus võimalik on summasid naturaalkohustuste kaotamiseks saada. Ära nähes, et valitsusel ei ole mingisuguseid välja-vaateid selle kohta, et neid summasid saada, mis koalitsioonirühmade poolt vastu valitsuse tahtmist omavalitsuse komisjonis siiski sisse võeti, siis on selge, et see seadus sarnasel kujul meie maanteede korrashoidmise mõttes palju parandusi ei too. Oleks otstarbekohasem, kui needki summad, mis valitsuse poolt esitatud eelnõus on ette nähtud suurendamiseks, oleksid kasutatud selles ulatuses maanteede olukorra parandamiseks ja sealjuures mitte niivõrt rõhku pandud selle peale, kuivõrt ühes või teises kohas olevate esimese või teise klassi teede juures saaks naturaalkohustust kaotada, vaid püütaks arendada selles sihis, et neis kohtades, kus üldse läbipääsu ei ole, kuid rahvas teinekord siiski tihedalt elab, ja kus liikumine praegu piimaveo ja muude vedude tõttu kaunis tihe, paremad teed korraldatakse. See suurendamine on niivõrt suur summa, et praegusel ajal, kus meil niihästi maal kui linnas suurem rahvaenamus sõna tõsisel mõttes kehvalt ja viletsalt elab, tööpuduse all kannatab, samuti raskete maksude all, ei või niisugust uhkust lubada, et ühe kildkonna heaks niisuguseid suuri summasid laiemal rahval kulul lubatakse.

Need on kokkuvõttes põhjused, mispärast Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm käesoleva seaduseelnõu vastu hääletab.

A. Laur (as): Lugupeetud rahvasaadikud! Teede korrashoid on seni olnud otstarbekohatu ja ebaõiglane. On otstarbekohatu olnud sellepärast, et teid ei ole igakord saadud teha õigel ajal, kohase materjaliga ja õigete abinõudega. Nende primitiivsete abinõudega, millega teid seni on tehtud, ei suudeta praegusel ajal teid enam korras hoida. Sellepärast on teede korrashoidmise viis olnud otstarbekohatu.

Teiseks on see ebaõiglane olnud põllupidajatele, nii noortele kui ka vanadele põllupidajatele. See on raske olnud vanale põllupidajale, aga veel raskem noorele, — algajale põllupidajale. Algajal põllumehel puudub sagedasti aeg teede tegemiseks, puuduvad vastavad abinõud, sagedasti puudub kohane vanker, tugevad hobused, kõik see, mis on tarvis selleks, et kruusa teedele

vedada. Sellepärast on see olnud lõpmata raske noorele põllupidajale. Ja et seda ebaõiglust ja otstarbekohatust käesolev seaduseelnõu kaotada tahab, selles mõttes tervitab meie rühm selle seaduseelnõu vastuvõtmist. See on igatahes samm edasi teede parandamise poole, samm lähemale teoorjuse kaotamiseks. Muidugi võivad sel seadusel omad puudused olla. Ja võib olla oleks kõige õiglasem, et naturaalkohustus kaoks kindlatel tähtaegadel, kuid ma ei tunne neid ressursse, kust see kapital tahtakse võtta, millega seda läbi viia kavatakse. Igatahes ei tohiks aga olla, et see kapital kogutakse ainult põllupidajatelt. See peaks riigikassast tulema, sest kõik tarvitavad ju maanteid. Kuid kui riigil neid ressursse ei ole, siis tekitab see riigile teadagi raskusi. Aga nende allikate üle, kust see kapital tuleb, räägime II lugemisel, sellepärast ei peatu ma praegu selle juures pikemalt.

Meie pooldame selle seaduse vastuvõtmist. Tal on juba see otsekohene paremus, et osa teid, mis seni metsavalitsuse teha olnud ja siiski tegemata seisnud, nüüd kindlasti riigi teha läheb. See on vähemalt otsekohene kasu sellest seadusest.

Aruandja **J. Sikkar** (lõpusõna): Ma tahaksin mõne sõnaga öiendada härra Vommi kõnet. Ta tähendas, et käesolev seadus paneb riigile peale 600 miljoni marga ümber kulused. Siin pean tähendama, et 5 aasta pärast on riigikassa kohustatud andma 500 miljonit marka. Eelmises valitsuse eelnõu seletuskirjas oli aga ette nähtud, et riik annab 4 aasta pärast 403 miljonit marka, nüüd on aga ette nähtud kulused 500 miljonit marka. Nõnda ei ole siin suured sarnased, nagu härra Vomm ette kandis. (J. Vain, stp: Suurepärase!)

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Riigikogu asub vahelejäanud päevakorrapunkti juurde.

12. Koolinõunikkude tasu- de seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja**: Koolinõunikkude tasude seadus on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud teise nime all, nimelt — maakonna ja linna koolinõunikkude määruse muutmise seadus. Rahaasjanduse komisjon, läbi vaadates seaduseelnõu, leidis, et maakonna ja linna koolinõunikkude määrus tarvitab täielikku uuendust, kuid ära kuulates valitsuse seletuse, et selle määruse täieliku muutmisega lähemal

ajal ei ole võimalik Riigikogu ette tulla, leidis rahaasjanduse komisjon, et need paragrahvid, mis käsivad koolinõunikkude palgaküsimust, tuleksid määrusest täiesti eraldada ja eriseadusena välja anda.

Peale selle tegi rahaasjanduse komisjon järgmised muudatused: § 1. jäeti välja koolinõunikkude hariduslik tsensus, kusjuures arvati, et see küsimus kuulub üldse koolinõunikkude korraldusseaduse alla ja et palga saamises ei peaks suuri vahesid olema. Endises määruses ettenähtud § 5. jagati kolmeks osaks, mis käesolevas seaduses esinevad kolme paragrahvina. Esimeses paragrahvis räägitakse palgast, teises — päeva- ja söidurahadest ja kolmandas — arstiabist ja teistest rahalistest toetustest.

Kui nüüd vaadelda, kuidas koolinõunikud seni palka said, siis peab ütleva, et siin uus seadus väikseid muudatusi toob. Endine seadus maksis riigile 66.699 krooni, praegune seadus — 75.816 krooni, eelarvesse on sisse kalkuleeritud 90.720 krooni, nii et see seadus eelarvet üle ei koorma. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. Raudkepp (krst): Meie püüame seista koondamise tähe all, aga see seaduseelnõu, mille sisu kandis ette aruandja, seda küll ei taotle. Ei ole üldse hea, et meil on olemas eriseaduses koolinõunikkude palgad. Koolinõunikkude palgad peaks ära mahutatama õpetajate palgaseadusesse. Vabariigi Valitsus esitas koolinõunikkude palgaseaduse muutmise seaduse. Oleks otstarbekohasem, et vana seadus jääks muudetud kujul maksma, kuni uus ilmub. Nüüd on küll uus seadus ilmunud, kas see tohiks olla jäädav, see on veel küsimus. (L. Johanson, stp: Maailmas pole midagi jäädavat.) Seaduse seletuskirjas seisab aga, et käesolev seadus on rohkem otstarbekohane, kui valitsuse ettepanek. Asi seisab järgmises: Kui välja minna komisjoni seisukohalt, et ei ole otstarbekohane ja õiglane vahet teha koolinõunikkude vahel, kellel on ülikooli haridus ja kooliõpetaja kutse ühelt poolt ja teiselt poolt kooliõpetajate vahel, kellel ei ole seda hariduslikku tsensust, siis ei ole see sugugi otstarbekohane. Mispärast ei ole niisugune mittevahetegemine otstarbekohane? Sellepärast, et ei või olla niisugust universaal-koolinõunikku, kes oleks niihästi algkooli kui ka keskkooli jaoks. On võimalik koolinõunik algkoolide jaoks, kes peab valdama kõiki aineid, mis õpetatakse algkoolides. Ta peab valdama kõiki aineid metoodiliselt ja tal peab olema pedagoogiline ettevalmistus. Sarnast koolinõunikku ei või aga keskkooli

jaoks olla, sellepärast et niisugust universaalpedagoogia teadusemeest, kes oleks kodus kõigis keskkooli ainetes, ei ole olemas. Ta võib keskkoolis ainult vaadata, kuidas välja näevad ruumid, ja otsustada umbes, kuidas õpetab õpetaja, ja võib üldpedagoogiliselt võib olla hästi arvustada, aga ainete kohta, mis keskkoolis õpetatakse ja mis ei ole koolinõuniku eriala, ei tea ta midagi öelda, või kui ta hakkabki midagi ütleva, siis võib ta jääda hätta ja võib teha enese naeruväärseks.

Algkooli koolinõunik võiks ainult keskkoolide inspektoriks olla, aga mitte keskkooli koolinõunik. Algkooli koolinõunik ei ole mitte ainult inspektor, vaid ka instruktor. Ta võib anda näpunäiteid, ta võib sisuliselt igatpidi arvustada tunde ja ta arvustus peab olema enam-vähem autoriteetlik. Aga keskkooli nõunikku kui niisugust ei saa üldse mõelda. Siin tuleb tingimata teha kindel vahē. Keskkooli võib revideerida ainult sel näol, et on olemas mitu eriteadlast, kes revideerivad keskkooli ja kes võivad instruerida oma eriteadmiste ja erioskuse alal. Arusaadav, et maakond ja linn ei saa pidada mitu koolinõunikku keskkooli jaoks, ja on selge, et niisugune keskkooli nõunikkude instituut võiks olla ainult ministeeriumis — tsentraalasutuses. Pealegi võiks tähendada sellele, et isegi need koolinõunikud, — neid peab mitu olema — kes on määratud keskkooli jaoks, ei saa teha kõike otstarbekohast tööd, sest nad ei ole pealinnas ja ei ole igapäev keskkoolis, kus on oma kooli juhataja, ja sellega langeb osa instruktorite tööst keskkooli juhatajale. Selle tunnistajaks on asjaolu, et keskkooli juhatajad on asutanud keskkooli juhatajate ühingu. Kuigi koolivalitsus ja ministeerium ei ole kohustatud arvestama nende sooviavaldusi, sest see ühing ei ole seaduses ette nähtud, siiski võib ta esineda oma sooviavaldustega koolivalitsusele ja tarbekorral ka ministeeriumile. Need sooviavaldused kasvavad otsekohe keskkooli töödest välja ja sellepärast on neil suur väärtus. Keskkooli juhatajad teevad osalt selle töö ära keskkooli suhtes, mis teevad koolinõunikud algkooli suhtes. Nii et keskkooli nõuniku aset võivad täita kooli juhatajad, sest ühelt poolt peainspektorid, kes oleksid haridusministeeriumis, ei saaks kõike üksi teha, teiselt poolt aga keskkooli juhatajate ühing, mis on juba välja kujunenud, suudaks asja paremini korraldada. Asi on igatahes palju laiaulatuslikum kui koolinõunikkude instituut, selles mõttes, et koolinõunikke võiks olla koolivalitsuse juures, samuti nagu neid olemas algkooli jaoks.

Tuleb loota, et olud ja vajadused viivad haridusministeeriumi ja seadusandluse nii kaugele, et tulevikus sel alal töötatakse välja

otstarbekohane koolinõunikkude seadus, muidugi selle lõpusihiga, et koolinõunikke kui niisuguseid võib olla ainult algkoolides, kuna keskkoolides ei või olla ühtki koolinõunikku, kes kuulab pealt näiteks viie aine õpetamist ja kes võib nende kohta avaldada kompetentset arvamist. On palju koolinõunikke, kes on ühel ja samal ajal algkooli ja keskkooli nõunikud, aga ma ei ole kuulnud, et niisugune koolinõunik võiks üldse avaldada kompetentset arvamist tunni ja pedagoogilise töö kohta keskkoolis. Et ainult inspitseerida ja vaadata, kas klassiruumid on puhtad, — selleks ei ole tarvis niisuguseid koolinõunikke.

Peale selle tähendab seletuskiri sellele, et Vabariigi Valitsuse ettepanekus ei ole see õiglane, et vahet tehakse koolinõunikkude vahel, kellel ülikooli haridus ja kellel seda ei ole. On ju teada, et ülikooli haridus üksinda ei võimalda olla pedagoog sõna tõsisel mõttes, kuid teisest küljest, et seaduseelnõu nende koolinõunikkude vahel vahet ei taha teha — just see on ebaõiglane. Asjaolu, et siin vahet ei tehta, iseäranis rõhutaksin. Selle vahetegevise ärajätmine on ebaõiglane.

Ka on koolinõunikud asetatud palga suhtes V palgaastmele, see on sellele astmele, millel asuvad keskkooli direktorid palga suhtes, kui ma ei eksi, on see palgaaste 260 krooni. Kujutage ette; keskkooli juhataja on saanud ikkagi ülikooli hariduse, osa nendest on peale selle veel erilise pedagoogilise haridusega, niipalju kui seda haridust endisel ajal oli võimalik saada; muidugi sarnaseid isikuid on võrdlemisi vähe. Pealegi valitakse keskkooli juhatajaks ikkagi niisugune pedagoog, kes on avaldanud andeid ja vilumust. See jäetakse aga praeguse eelnõuga täiesti kõrvale, ja isikule, kes on vast ainult lõpetanud kooliõpetajate seminari, kuigi temal on vilumus, määratakse samasugune palk, nagu keskkooli juhatajale. See on ebaõiglane. (M. Juhkam, tõer: Aga härra Luur oli enne keskkooli nõunik ja nüüd inspektor, miks ta ei peaks nüüd seda palka saama?) Ta on ülikooli haridusega. (Aruandja B. Oja: Aga ta ei oska algkooli inspitseerida.) Härra Oja ütles praegu päris õieti. Ma olen kuulnud, et nimetatud härra on lõpetanud filoloogia instituudi. Kuigi temal on kõrgem haridus, võin üldse öelda, et seeläbi ülikooli lõpetaja algkooli koolinõunikuks ei kõlba. Tuleb suurt vahet teha selle vahel, kui keegi on lõpetanud ülikooli ja lõpetanud pedagoogilise seminari. Sellega ei kõlba veel keegi algkooli koolinõunikuks, kui ta näiteks on töötanud 20 aastat keskkoolis. Sinna kõlbaavad isikud, kes on saanud seminari hariduse ja kes on töötanud algkoolis. Tahaksin öelda, et siin on kaks eriväärtust: olla pedagoogiks

algkoolis või keskkoolis. (Aruandja B. Oja: On siis päris õige, et nad ühesugust palka saavad?) Kui nad ühesugust palka saama hakkavad, see igatahes õiglane ei ole. (Vahelhüüe: Mispärast?) Sellepärast, et need nõuded, mida esitavad keskkoolid, on suuremad, ja need, kes keskkoolis töötavad, on palju rohkem tarvitanud aega ja jõudu, et teha tööd oma teaduse ja eripedagoogilisel alal.

Kui tunnustatakse maksvaks see põhimõte, et õpetaja, kes on kõrgema haridusega, saab rohkem palka, siis on ebajärjekindel, kui seda vahet siin ei tehta. Suudaksin veel aru saada, kui öeldakse, et seadus on ajutine ja et meil on koolitegelasi, kellel ei ole ülikooli haridust, kuid kellel on selle eest palju kogemusi, kes on saanud vintsutada Vene ajal, — siis võiks neile vastu tulla. See ei tähenda ammugi seda, et see annaks kvalifikatsiooni selleks, et nad võiksid olla keskkooli nõunikuks. Igatahes õpetajate ringkondades, kus seda asja lähedalt tuntakse, tekitab see põhjendatud arvamist, et seadusandlus ei ole õiglane ja ei arvesta kõiki asjaolusid. Rahaasjanduse komisjon on välja läinud omast seisukohast, aga oleks vast parem olnud, kui oleks hariduskomisjon ka võtnud selle seaduseelnõu veel arutamisele, või mis veel parem oleks, et rahaasjanduse komisjon oleks rohkem pidanud tähele panema haridusministeeriumi esindaja mõtteavaldusi. Nagu näha sellest seaduseelnõust, mis oli esitatud Vabariigi Valitsuse poolt, osatakse seal vahet teha koolinõuniku ja koolinõuniku vahel, sellepärast tuleks küll oodata, et see koolinõunikkude tasude seadus on ainult ajutine, nagu aruandja seda juba osalt nimetas, et tuleb üldine koolinõunikkude seadus, korraldusseadus, aga see korraldusseadus ei ole veel palgaseadus. Praegune palgaseadus tuleks ikkagi võtta õpetajate palgaseaduse alla. See ebaõiglane mittevahetegemine koolinõunikkude vahel, kellest üks on kõrgema staashiga kui teine, ei ole otstarbekohane. Nüüd on ajajärk, kus võib ümber korraldada, aga kui seda hakatakse tegema aasta või paari pärast, siis torkab see silma. Nüüd elame meie kokkuhoiu tähe all ja võiksime kokku tõmmata summaksid, aga kui seda tahetakse kord hiljem teha, siis võidakse põhjendatult öelda: miks seda ei tehtud varem? (L. Johanson, stp: Raudteel koondati 10-miljoniline katasroof.) See on hoopis teine asi.

Ainult selles mõttes võiks olla selle seaduseelnõu vastuvõtmise poolt. Aga ma püüdsin näidata, et tema täielik ei ole, et ta otstarbekohane ei ole, õiglane ei ole ja ei vaatle ega hinda asjaolusid, nagu nad tõesti on, ja nii, nagu

see oleks kasulik eriti meie keskkoolide arengu ja nende tasapinna tõstmiseks.

Vaheaeg kl. 19.05 min. — kl. 19.25 min.

M. Laarman (põl): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Kui maakonna ja linna koolinõunikkude palgamäärad rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonis kõne alla tulid, siis tegin ma alamkomisjonile teatavaks põllumeeste rühma seisukohad. Põllumeeste rühma seisukoht oli siin samasugune, kui kooliõpetajate palgaseaduse juures mul au avaldada oli. Ei oleks mingit mõtet palku liigitada. Kui teiste riigiametnikkude juures ühetaolistel teenistusekohtadel oleks palkade liigitamine, siis oleks loomulik olnud, et ka siin oleks liigitamine läbi viidud. Meie arusaamise järgi oleks õige, kui seataks üles teatavad minimaal-nõudmised, ja kui koolinõunik neile nõudmistele oleks vastanud, oleks palgamääramisel selle järgi pidanud käima. Kõik alamkomisjoni liikmed olid ühel arvamisel selles, et liigitamist ei tuleks koolinõunikkude palkades ette võtta, ja teiste hulgas kaitses isearanis soojalt seda põhimõtet kristliku rahvaerakonna esindaja härra Akel. Ma imestan väga, et selles erakonnas jällegi mingisugune revolutsioon on lahti puhkenud, et praegu härra Raudkepp siin hoopis vastupidiseid mõtteid avaldab. Ta leiab, et koolinõunikkude tasude seaduse üks peapuudus on see, et palgad liigitatud ei ole. (B. Oja, tõer: See on ühine kristlik vaim. — M. Juhkam, tõer: See on järjekorraline revolutsioon.) Mulle paistab, et siin härra Raudkepp vist jälle üksi jääb, kuna tema rühm teda selles seisukohas ei toeta, sest ma sain aru, et härra Akel alamkomisjonis kristliku rahvaerakonna ühist keelt ette kandis. Ma tahtsin ainult sellele tähelepanu juhtida, et siin teatavad lahkeliid rühmas kuuldavale tulevad. (Chr. Kaarna, tõer: Kas peab siis parem käsi alati teadma, mis pahem teeb?) Mis muidu muudatusesse puutub, siis nende kohta annab seletust aruandja, kuid ülaltoodud asjaolu peale tahtsin tähelepanu pöörata, et mitte niisugune arvamine ei tekiks, nagu oleks see otsus alamkomisjonis mõne hääle vastuseismisel vastu võetud. Õieti oleksin ma seda faktilise märkusena pidanud ütleva, kuid võtsin sõna järjekorras sellele tähelepanu juhtimiseks.

O. Gustavson (stp): Kahtlemata on härra Raudkepil selles suhtes õigus, et käesolev seaduseelnõu segi lööb siiaamaani kestnud süsteemi. Siiaamaani on koolinõunikud saanud palka ühistel alustel õpetajatega. Nüüd

on aga õpetajate palk asetatud ühele, koolinõunikkude palk aga teisele alusele. Selles mõttes tahtsingi esitada lugupeetud aruandjale küsimuse, kas see rahaasjanduse komisjoni arusaamise järgi peab olema ettevalmistavaks sammuks, et edaspidi ka õpetajate liigitamise alus revideerimisele võtta ning ühtlustada käesolevas seaduses ettenähtuga. Kahtlemata pidi see küsimus rahaasjanduse komisjonis kõne all olema, kui määrati koolinõunikkude liigitamise alus.

Edasi huvitab mind teine küsimus: kas rahaasjanduse komisjon, arutades koolinõunikkude palgaseadust, kaalus ka koolinõunikkude alluvuse küsimust? Praegune süsteem paistab olema ebaõnnelik, sest ta ei võimalda koolinõunikkude otstarbekohast jaotamist. Pärnumaal on näiteks lugu nii, et seal on 42 valla ja 3 aleviku kohta ametis 2 koolinõunikku, samas aga Pärnu linnas on omaette ka koolinõunik. Maa- ja linnavalitsused ei suuda kokku leppida omavahel. Pärnu maavalitsuse koosolekul tähendati isegi, et ühes linnas olla olnud ametis kõigest kahe kooli peal üks koolinõunik. Kui see tõesti nõnda on, siis arvan ma, et oleks ülim aeg haridusministeeriumil algatada seadust, mis võimaldaks koolinõunikke otstarbekohasemalt paigutada. Ma arvan, et see on võimalik vaid siis, kui koolinõunikud viiakse haridusministeeriumi alla. Tegelikult õieti see nõnda kujunebki, et koolinõunikud on praegugi rohkem alluvad haridusministeeriumile kui maavalitsusele ja maanõukogudele. Pärnumaa suhtes võin näiteks öelda, et Pärnumaa koolinõunikud kuigi palju ei arvesta maavolikogu soovidega. Aga palk? Riik maksab koolinõuniku palgast tervelt 90%, ainult 10% on see kunstlik side, millega tahetakse hoida koolinõunikke maavalitsuse alluvuses. Kui kord tuleb arutamisele koolinõunikkude alluvuse korraldamise seadus, siis oleks paratamatu — viia koolinõunikud maavalitsuste alt haridusministeeriumi alla.

L. Raudkepp (krst) (fakt. märk.): Rkl. Laarman'i märkuse peale lahkhelide kohta rühmas võin tähendada, et see seisukoht, mis mina ette kandsin, on rühma seisukoht. Kuna praegune saadik doktor Akel ei olnud

ajapuudusel selles seisukorras, et ta oleks võinud põhjalikumalt läbi arutada seda küsimust, seepärast tuli ilmsiks, et dr. Akel avaldas komisjonis oma arvamist. See on teatud kordadel igäühel võimalik, nii et mingisuguseid lahkhelisid rühmas ei ole olnud.

Aruandja **B. Oja** (lõpusõna): Mis puutub härra Raudkepi poolt puudutatud küsimusse ja samuti härra Gustavson'i arvamisse, siis ei ole seda süsteemi muutmise küsimust komisjonis arutatud, vaid koolinõunikud, kes kohal ja kutsele vastavad on, peavad saama ühesugust palka, olgu ta ülikooli haridusega või mitte. Kui analüüeerida rkl. härra Raudkepi kõnet, siis tuleb välja, et näiteks algkoolis ei saa tegutseda edukalt koolinõunik, kes on ülikooli lõpetanud ja kogu aeg keskkoolis töötanud, niisamuti ka vastuksa. Nii et need koolinõunikud, kes kutsele vastavad, peavad vastavat palka saama, ja seda vahet ei tehta hariduse järgi, vaid omaduste ja vilumuse järgi, missuguseid koolinõunik omab.

Mis puutub sellesse, kas keskkooli nõunikud peavad olema haridusministeeriumi juures, siis on seda küsimust komisjon arutanud, kuid leidnud, et kõik need küsimused ei peaks leidma lahendamist palgaseadusega, vaid kooli korraldusseadusega, sest kooli korraldusseadus on meil vananenud ja nõuab uuendamist. Ma tähendasin sissejuhatavas osas, et valitsus on teatanud, et tema sellel istungjärgul seda seaduseelnõu ei esita, vaid on arvata, et kooli korraldusseadus sügisel Riigikogule esitatakse. Samuti võiksin härra Gustavson'i küsimisele vastata, kas koolinõunikkude alluvus ka selle seaduseelnõu arutamisel komisjonis arutamisel oli, — et see just meeeldi lahtiseks jäeti motiividel, et kooli korraldusseadusega alluvuse küsimus koolinõunikkude kohta lahendatakse. 10% palgast omavalitsuse kanda on selleks siia jäetud, et omavalitsused on kohustatud andma koolinõunikkudele korterit.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Päevakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 19.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

